

Komáromi Péter Vas vármegyei főorvos nyugdíjazási kérelme

Komáromi János Péter 1692. január 19-én született Sopronban. 1713-tól Strassburgban tanult, 1715-ben Baselben szerzett orvosi oklevelet,¹ aztán szülővárosában, Sopronban, 1718-tól 1727-ig Győrött physicus, 1727-ben Vas vármegyébe hívták vármegyei főorvosnak (physicus ordinarius).² Szombathelyen hunyt el 1761. április 15-én. A baseli egyetemen 1715. április 30-tól tanult, június 8-án védte meg a soproni borról szóló disszertációját, amely hírnevet szerzett neki. Megjelent az értekezés³ és a védésre nyomtatott meghívó⁴ is. Értekezése végéről Theodor Zwinger professzor szellemes latin nyelvű versét Wespriemi István (és nyomában mások is) közölték. A 40 lapos füzet végén Asbóth Ádám magyar nyelvű verssel köszöntötte Komáromit.⁵

¹ HEGYI Ádám, *Magyarországi diákok svájci egyetemeken és akadémiákon, 1526–1788(1798)*, Budapest, ELTE Levéltára, 2003 (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 6), 50. (nr. 65.)

² A szakirodalom szerint Vas vármegye 1732-ben hívta meg orvosnak. Vö. BENCZE József, *Vas megye fizikusai*, A szombathelyi Makusovszky Kórház évkönyve, 1960–1962, 571–589., i. h.: 579–581; KAPRONCZAY Károly, REMETEI FILEP Ferenc, *Körmend egészségügyének története*, Körmend, Körmend Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága, 1983, 12. Talán 1732-ben költözött át Kőszegről Szombathelyre. Nincs okunk kételkedni Komáromi alább közölt kérelmének adatában, amely szerint Győrből már vármegyei orvosnak hívták meg.

³ KOMÁROMI, Joannes Petrus, *Dissertatio physico-medica inauguralis de vino Hungarico Soproniensi*, Basel, 1715.

⁴ ZWINGER, Theodor: *Cum vera laus spectatae tantum virtuti debeatur et publice expeditur... viros juvenes... Johannem Adamum Kulmum... Eliam Hoppium... Johannem Kupfferschmid... Johannem Franciscum Nicolaum Fabrum... Johannem Petrum Komaromy... judicavit quibus primo quidem speciatim ei qui medium inter coeteros locum possidet doctura chirurgiae... solenni majorum ritu moreque conferretur actum proin academicae hujus promotionis inauguralem ex collegii medici decreto Theodorus Zuingerus... ad. d. XIII. Jun. ann. 1715...* Themata candidatorum, I. De jusculis. II. De piscibus. III. De carnibus et de diaeta sauciatorum. IV. De fructibus horaeis. V. De potu... rectore Joh. Jacobo Battierio... decano... Emanuele Koenig, Basileae, 1715. Hasonmását közli HEGYI Ádám, *A bázeli egyetem ismeretlen magyar vonatkozású egyleveles nyomtatványai*, Magyar Könyvszemle, 2008/3, 303.

⁵ A vers szövegehű átírata: Megromlott emberi természetnek okát
Lelki-testiképpen értenyi szép dolog.
Ezt már megtanulván, a doktori-sapkát
Elveheted méltán gyűrűvel, mely villog.
Így ékesítették azért én Barátom
Tudós írásával megnyert böcsülettel:
Kinek az ő kedves Szülei, mint látom,
Velem most örülnek, kik már sok kereszttel
Meg-látogattattak Magzatjokra, nézve:
Mert mivel az üdő el vagyon érkeze,
Hogy a kikeletben Fioknak virágját
Szemekkel szemléljék, Disputációját;
Azért már siralmok bízást nagy örömré
Fordulhat nékiek. Én pedig ily végre
Istent kérem tovább, hogy Barátom sorsát,
Az ő üdeikora haza utazását,
Tegye szerencsésé, -s engem véle végyen,
Édes mi hazánkban, Amen, hogy úgy légyen.
Adamus Asboth, Sopron. Hung.
SS. Th. St. in Ill. Stip. Tub.

Vas vármegye mint fizetett orvost alkalmazta azzal a kötelezettséggel, hogy a szegényeket ingyen gyógyítsa, segítse a járványok leküzdését, javítsa a megyei egészségügyi helyzetet. Mária Terézia 1752-ben ugyanezen indokokkal rendelte el, hogy minden nemesi vármegye jól képzett orvost alkalmazzon a megyeszékhelyeken.⁶

Bél Mátyás *Prodromus*ában felsorolta őt is, mint remélt munkatársát,⁷ együttműködésükéről azonban nincs adatunk. Talán a *Prodromus*ban a soproni borról írt vélemény kedvetlenítette el.⁸ 1752-ben került a Batthyány család tulajdonába a tarcsai fürdő, az ottani gyógyvíz elemző leírását ekkor készítette el.⁹ Megromlott egészségi állapota miatt az 1750-es évek végén Kőszegen három évig helyettesítette őt majdani utóda, a szintén soproni születésű Ehrlinger Lajos János.¹⁰

Weszprémi István Komáromi életrajzában kiemeli, hogy becsületesen és szeretettel végezte feladatát, betegek is szerették. Népes családjá volt. Sopronban vette feleségül Artner Mária Katalint. 17 gyermekük született, közülük egy fiú és öt leány élte a családfőt. Weszprémi külön megemlékezik arról is, hogy Komáromi járatos volt a vallásos irodalomban, ő maga is írt első gutaütése után vallásos verseket, gyűjteményének egyik darabjából az első három strófát mutatványul közli.¹¹

1 Erhöre Herr mich Kranken flehen
Aus meiner tieffen Herzens-Noth,
Lass meine Wehmuth vor dich gehen,
O grosser Gott! Gott Zebaoth!
Hilff meinen übergrossen Schmerzen,
Ich bitte dich von ganzen Herzen,
Und beuge vor dir meine Knie,
Schau meine Thränen netzen sie.

2 Mein ganzer Leib ist gebrechen
Und Wehrmuth-bitter ist mein Brod,
Gott ist mein Artzt, so muss ich sprechen,
Allein mit einem sanften Tod,
Er wird mich meiner Last entbinden,

[1 Hallgasd meg egy beteg fohását,
amint szívéből felzokog,
juttasd füledbe hő imáját,
Uram, nagy Isten, Szábaot!
Enyhítsd meg túlnagy szenvedésem,
szívem mélyén esengve kérem,
s meghajtom érte térdemet,
úgy hullatom le könnyemet.

2 El van törődve már a testem,
örömkese nyem már ételem,
csak Isten menthet már meg engem,
csendes halált ha ád nekem.
Ő fogja terhemet levenni,

⁶ LINZBAUER, Franciscus Xav., *Codex sanitario-medicinalis Hungariae, tom. II.*, Budae, Univ., 1852, 279–281. (nr. 384.)

⁷ BÉL, Matthias, *Hungariae antiquae et novae Prodromus cum specimen*, Norimbergae, Monath, 1723,)()()(iv.

⁸ *Uo.*, 163, 192.

⁹ *Tractatus chemico-medicus de fonte salubri in pago Tatzmansdorff, Tarcsa Hungaris dicto, prope Schlaning, Pinkefeldae vicino in Comitatu Castriferrei scaturiente*. A mű nem jelent meg. WESZPRÉMI István nagy elismeréssel írt kéziratáról (*Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia*, Centuria altera, pars prior, Viennae, Trattner, 1778, 118). Vö. SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza, *Faludi Ferenc forrásünnepe avagy a tarcsai savanyúvíz nimfája*, Vasi Szemle, 2006/2, 135–158; SZELESTEI N. László, *Tarcsai forrás (Elbeszélő költemény 1796-ból)*, Életünk, 2011/6, 42.

¹⁰ DADAY András, *Vas megye első fizikusáról* = Az Országos Orvostörténeti Könyvtár közleményei 14, Budapest, 1959, 71–78. Ehrlinger Bécsben és Rómában tanult. Diplomája megszerzése után 3 év 9 hónapot Rómában maradt. Azután egy évet otthon (Sopronban) töltött, majd Kőszegen helyettesítette a súlyosan beteg Komáromi Pétert. Itt házasodott, családos emberként került Szombathelyre 1762-ben, mint megyei főorvos.

¹¹ Weszprémi, *Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia*, II/1, 113, 114.

Die schwere Noth wird Ruhe finden,
Er endet meinen Lebens Lauff,
Und schliesset mir den Himmel auf.

nyugalmat lelkem így fog lelteni,
így ér majd véget életem
s így tár a menny kaput nekem.

3 Ich lebe zwar doch ist mein Leben
Nur wie ein Schatten an der Wand,
Will ich mich legen oder heben,
So bebet bey mir Fuss und Hand,
Die Speisen kan mein schwacher Magen
Nicht wie zuvor mit Lust ertragen:
Die Zunge redet jedoch schwer,
Und stamlet in der Rede sehr.

3 Élek még, ámde olyan életem,
miként az árny a házfalon,
fömlállok, vagy ha ágyban fekszem,
remeg kezem, lábam nagyon.
Gyengült gyomromnak étel nem kell
– miként hajdanta – kész örömmel,
szó közben nyelvem nem forog,
s ha szólok is, dadog, motyog.]¹²

Egészségi állapotához kapcsolódik most közlendő nyugdíjazási kérelme.¹³ Megtudjuk a kérelemből, hogy harminchárom éve (nyolcévi győri tevékenység után) hívták meg Vas vármegyei physicusnak (fizetett főorvosnak). Feladata volt, hogy a tőle orvosi segítséget kérőknek és gyógyulni akaróknak az orvosi törvények szerint gyorsan, biztonságosan és amennyire lehetséges, orvosságok ajánlásával szívesen segítsen. A vármegye kívánsága szerint gyógyszerárát létesített,¹⁴ azt saját költségén működtette. A vármegyében szétszórta élő betegek érdekében, hogy gyorsan eljuthasson hozzájuk, sok éven át négy lovat tartott és kocsit. A szegényeknek és a kispénzüeknek a szükséges gyógyszereket ingyen adta, nem kevés szegény beteget saját házában gyógyított. Soha nem kért a gyógyításért pénzt. Jó híre miatt sokan jöttek hozzá. Saját és felesége soproni örökségét sem önhasznára fordította. A sok munkától elgyengülve nem tudja ellátni feladatát, ezért hivatalát a vármegye beleegyezésével átadná Rigler József János orvosdoktornak,¹⁵ ereje szerinti segítségét ajánlva a továbbiakban. Kéri a vármegyét, hogy őt „jubileumi” nyugellátásba helyezték.¹⁶ Harminchárom éve a győri biztonságot hagyta ott, azóta megszakítás nélkül szolgált, az előtte lévők csak néhány évig maradtak szolgálatban Vas vármegyében. Az a szándéka, hogy orvosi feljegyzéseit rendezze.

Eddigi ismereteink alapján vonzó arcéllal rajzolódik elénk Komáromi János Péter. Nyugdíjazási kérelmét kellő öntudattal, de nem kérkedve fogalmazta meg. Személyére, tevékeny-

¹² A magyar fordítást Wespriemi *Succintájának* bilingvis kiadásából vettük (II. kötet, Budapest, 1962, 245–247.).

¹³ A levélben Komáromi külön megszólítja Batthyány Lajos nádor-főispánt. A két személy Vas vármegyei hivatali ideje egybeesik. 1761-ben Batthyány Lajos lemondott fia javára a főispánságról. Vö. FALLENBÜCHL Zoltán, *Magyarország főispánjai, 1526–1848*, Budapest, Argumentum, 1994, 107.

¹⁴ 1736: Szentlélek Patika. (2010-ig működött.)

¹⁵ Valószínűleg a későbbi Csanád vármegyei főorvosról van szó. Vö. BALÁZS Péter, *A levéltárakban őrzött időszaki orvosi jelentések a XVIII. század végéről*, Az Országos Orvostörténeti Könyvtár közleményei, 3, Budapest, 1956, 106–132. (Rigler János Csanád vármegyei physicus 1785. évi jelentésének közlésével.) Wespriemi István Csanád és Csongrád vármegyék főorvosaként említi Rigler Zsigmond névvel (*Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae*, tom. IV., 269).

¹⁶ Physicus jubilatus: olyan közhivatalnoki nyugdíjas, aki fizetésének az összegéből nem tudta megteremteni, hogy nyugdíjasként a megérdemelt életvitelt fenntartsa, és nincs lehetősége már munkavállalásra.

ségének eszmei háttérére sok adattal szolgálhatnának versei. Reméljük, valaki egyszer rájuk akad.

A kérelem szövege¹⁷

Ad Inclytam Comitatus Castriferrei Universitatem, Dominos Dominos Gratosissimos
Colendissimos
humillima Instantia
instroserti Petri Komáromi
ordinarii proelibati Comitatus Physici

Excellentissime ac Illustrissime Domine
Comes Regni Palatine et Supreme Comes,
Inclytaque Universitas,
Domini Domini Gratosissimi, Colendissimi!

Tertius supra Trigesimum elapsus est Annus, qvod Jaurino, ex statione non minus utili, ubi novem Annis medicam Praxim exercui, rite vocatus et in ordinarium Inclytae Universitatis Medico-Physicum delectus indefessa eo impendam studia, ut cunctis Inclytae Universitatis Statibus opem meam medicam petentibus, optato valetudinis effectui, et juxta leges Medicorum cito, tuto, et in quantum possibile, offerendis medicamentis jucunde succurrere et servire possim. Erexī hoc fine, Inclyta Universitate ita volente, Pharmacopaeam, et qvidem propriis, iisque gravibus, qvod vix ullus facturū erat, impendiis, eam annis compluribus ingenti molestia, et fatigiis, utilitateqve mea, ut ut fors a nonnullis aliter judicatum fuerit, sine omni sustinui, et qvidqvīd in salutem et conservationem Inclytae Universitatis Statuum in viribus meis esse scivi, solerti cura et sollicitudine indefessa praestare contendi. Hinc etiam pro Bono publico, qvo personis infirmis, dispersim in Inclyti Comitatus Locis degentibus, medicum consilium et auxilium eo citius suppeditare, meqve ab una ad aliam cursu velociori conferre potuissem qvatvor eqvos cum curru per plures annos ad casum necessitatis proprio aere intertenui et paratos habui. Pauperibus praeterea omnibus, et singulis illis, qvibus domi fuit curta supellex, necessaria non tantum medicamenta, sine ulla compensatione praescripsi, verum etiam ex farragine mea pharmaceutica ipsis eadem gratis obtuli, miseros non minus nonnullos ad domum meam pro cura suscepi, et sola ductus commiseratione victu, medicinis et reliquis necessariis intertenui et sanavi: Neminem vero qualiscunqve demum fuerat conditionis seu divitiarum Patiens, pro fatigiosa a me praestita cura, et eadem feliciter successa, velut plurimi in more habere solent, taxavi, neve sostrum totius Praxios meae tam amplae et longae cursu, spatio duntaxat qvadraginta circiter trium annorum, qvod Deo testari, et conscientiose fateri possum, unquam a qvopiam petii aut extorsi. Sed id libere cuius suae voluntati et discretionī ad exhibendum plenarie subjeci. Concurrentes ad me numero non exiguo, qvod aliunde notum erit, humanissime semper, et frequentes hospitaliter etiam eosdem excepi. Oeconomiam Semproniensem, a defunctis Parentibus tam meis, quam conjugis meae, haereditarie obventam, cujus fundos nonnullos, ut verum loqvar, ob publicum studium, qvod commodo meo praetuli, omni in aetate mea nec videre, eo minus fructuose

¹⁷ Az eredeti irat lelőhelye: Esztergom, Főszékesegyházi Könyvtár, Batthyány-gyűjtemény, Politia, VIII. m. 2. – A Batthyány-gyűjtemény rendezésekor került a külzetre: Instantiae. Universitati Comitatus Castriferrei sonantes.

iisdem a me providere licuit, concedendo eandem ad administrandum conductis pretio Hominibus, damno non levi exercui.

Et cum jam maiorem et meliorem vitae et aetatis meae partem in hoc Inclytae Universitatis servitio exegerim, consecrarem lubens reliquum etiam quod exiguum mihi adhuc superest vitae tempus, sed cum multis itineribus et adversis fatibus, viribusque et senio fractus, frequentioribus, imo in dies magis magisque accrescentibus ferme, corporis debilitatibus, obnoxius sim, tantum mihi polliceri non audeo, ut ea, quae pericula sanitatis exposcunt, promptitudine Inclytae Universitatis Statibus in futurum etiam succurrere possim; nihil autem mihi gravius accidere posset, quam, si eveniente, quem Deus ab omnibus clementer avertat, necessitatis casu, petenti opem ferre et succurrere nequirem, ac ob id periculum vitae et sanitatis subire deberet.

Pro mea proinde in salutem et conservationem Inclytorum Statuum cura et observantia Inclytae Universitati detegendum censui, quod, si gratiosa Ejusdem accederet annuentia, hactenus gestum ordinarii Medico-Physici munus Nobilissimo ac Doctissimo Domini[!] Joanni Josepho Rigler, Jurato et legitime promoti Medicinae et Philosophiae Doctori, certis pactis resignare, et de manu tradere constitueram, qui, cum felicibus operationum suarum successibus se hinc inde jam commendatum reddiderit, eidemque Excelsae etiam Personae semet concediderint et concedant, a scientia demum sua medica mihi quoque notus sit, non dubito quin in persona ejus, animi Inclytorum Statuum conquiescant. Ego etiam, si quid officii in futurum quoque seu consilio seu ope Inclytae Universitati aut in concreto, aut cuipiam in particulari praestare potero, non solum lubens et solers faciam, sed in fortunis reponam, si sincerum, quod semper habui cuivis serviendi studium quoad vixero, testatum reddere possim.

Pro hoc autem gratiosae Inclytae Universitatis annuentiae casu, parte ex mea illud orandum habeo, ut ineundam inter me et dictum Dominum Medicinae Doctorem Conventionem, tam quoad ipsum, quam et futurum etiam ejusdem Successorem pro mea, si me diutius vivere, aut mutationem fieri contingeret, securitate confirmare, meque pro Jubilato Physico suo declarare gratiose dignetur.

Spero, Inclyta Universitas pro aequanimitate sua, gratiose sibi cordi sumet, quod dum mihi Jaurini constituto munus hoc detulisset, ego Stationem illam, ut [..?] quod cum veritate fateri possum et debeo, valde commodam et utilem dereliquerim, et oblatas alias etiam magnae utilitatis Conditiones intermiserim, meque servitiis Inclytae Universitatis addixerim, et ex integro consecraverim; Annis dein jam triginta tribus sine ulla temporis interruptione, ubi alii, qui ante me fuerant, vix aliquibus annis hic morati, discesserunt, serviverim, et optimam, imo totam ferme vitae et aetatis meae partem in servitia[servitio?] Inclytae Universitatis insumpserim.

Spero inquam, quod justa horum, et superius declaratorum reflexione me servum suum tot annis constantem et fidum, jam vero senio et viribus fractum, totque adversis fatibus sub praestitis Inclytae Universitati servitiis pressum, et tam animo, quam corpore langventem, quo exiguum quod restat vitae tempus disponendo domui meae, ad tranquillitatis statum me conferre, et Observationes habitas ac Experimenta nonnulla hactenus in Arte medica a me facta ordinate conscribere, et pro utilitate ac salute humana publici Juris, uti animus mihi est, in quiete quae requiritur facere valeam, hac ad minus Gratia consolatum reddere non dedignabitur. Hoc dum enixe et plena cum fiducia oro, me Gratiis et favoribus Inclytae Universitatis omni cum submissione et respectu devovens, aeviternum maneo

Inclytae Universitatis Statuum

humillimus Cliens et Servus

Petrus Komáromi

ordinarius Comitatus Physicus

SS. Th. St. in Ill. Stip. Tub.